

SOCIÁLNÍ DEMOKRAT JAROMÍR NEČAS A PODKARPATSKÁ RUS

MICHAEL ŠVEC

Úvod

Jaromíru Nečasovi, sotva 30letému inženýrovi zaměstnanému u ministerstva veřejných prací, nechyběla ctižádost a zároveň v prvních měsících po vzniku Československé republiky patřil mezi nemnoho českých úředníků, kteří dobře znali Podkarpatskou Rus, její obyvatele a zároveň ovládali jak ukrajinský, tak ruský jazyk.

Ač vzděláním stavební inženýr, svému oboru se nevěnoval dlouho. Dal přednost úřednické dráze, diplomacii a politice, která jej v druhé polovině 30. let vynesla až do křesla ministra sociální péče a místopředsedy sociální demokracie. Počátky jeho kariéry jsou však těsně svázány právě s Podkarpatskou Rusí, jíž se věnoval v některých z mnoha svých publikací, úředních zpráv i jako poslanec Poslanecké sněmovny Národního shromáždění.

Připomeňme si nejprve základní životní okolnosti této osobnosti, jíž dosud nebyla věnována dostatečná pozornost historické vědy, přestože několikrát významně zasáhla do chodu československých dějin.¹

Z Vysočiny na Rus

Jaromír Nečas se narodil 17. listopadu 1888 v Novém Městě na Moravě na severovýchodě dnešního Kraje Vysočina měšťanu Františku Nečasovi a Františce roz. Jelínkové.²

---

¹ Náčrt Nečasovy biografie dosud publikoval Jiří Mikulka a ve své absolventské práci se o ni pokusil také autor tohoto článku. Mikulka, Jiří: Příběh téměř zapomenutého politika Jaromíra Nečase. Opožděná zpráva k 100. výročí narození. Listy Horáckého muzea 2, 2000; Švec, Michael: Jaromír Nečas a jeho role v československo-ukrajinských vztazích, bakalářská práce Fakulty humanitních studií UK v Praze. Praha 2014.

² Moravský zemský archiv, fond E 67 – sbírka matrik (1579–1949 (1951)), kn. 15925. *Matrika narození farní úřad Nové Město na Moravě (1878–1899)*, fol. 125.

Studoval na C. k. vysoké škole technické Františka Josefa v Brně, kde roku 1912 absolvoval v oboru stavební inženýrství.³ Zvýšenou pozornost věnoval výuce cizích jazyků, na něž měl mimořádné nadání.⁴ Kromě němčiny, francouzštiny, angličtiny a srbochorvatštiny při studiích na brněnské technice, kde pak do jara 1913 působil jako asistent, složil i zkoušku z ruského jazyka.⁵

Ukrajiništině se naučil poté, co v květnu 1913 nastoupil jako inženýr k bukovinské zemské vládě. „*Ukrajinský jazyk osvojil jsem si dobře v slově i písmě. Poznal jsem dobře ukrajinské poměry, ukrajinský lid, s nímž jsem úzce žil několik let, ukrajinskou literaturu a vnikl jsem též do ukrajinských hospodářských a technických poměrů,*“⁶ zhodnotil zpětně toto období v lednu 1919. Válečná léta Nečas strávil mj. na Bukovině, kde v hodnosti nadporučíka velel technické setnině.⁷ V této době sepsal v mnoha směrech zajímavý deník nazvaný *Zápisky domobraneckého inženýra Jaromíra Nečase, který se také zamíchal do světové vojny*. Jeho druhý díl se uchoval ve Vojenském historickém archivu.⁸ Rukopis vztahující se k roku 1915 je cenným pramenem, který umožňuje poznat Nečasovy rané názory na rusko-ukrajinskou či židovskou otázku předtím, než se těmito tématy počátkem 20. let začal úředně a politicky zabývat.

Po vzniku republiky Nečas, který mezitím odešel do zálohy, přijalo ministerstvo veřejných prací na post stavebního komisaře na Slovensku s místem působení v Užhorodu. Svou tamní činnost z dubna až listopadu 1919 vylíčil v rozsáhlé Zprávě o mimořádní činnosti, adresované ministerstvu veřejných prací. „*V březnu a dubnu byl jsem jediným českým inženýrem u státního stavebního úřadu v Užhorodě, později přibyli ještě dva čeští inženýři,*“ popsal počátky čs. technické správy na Podkarpatské Rusi. Upozornil zároveň na velmi špatný stav tamních komunikací. „*Župa byla velmi zanedbána, mosty po léta již neopravovány, a proto byly za velké frekvence – hlavně těžkých nákladních vojenských aut – silnice i mosty silně ruinovány a bylo*

---

³ Národní archiv (NA), fond Nejvyšší úřad cenový (NÚC), kart. 83: Jaromír Nečas, Výkaz osobní.

⁴ O tom kromě záznamů o zkouškách a později prokázaných jazykových kompetencích svědčí i vzpomínky Nečasových blízkých – neteře Zdeny Prášilové či sestry Marie Chlebovské; Horácké muzeum Nové Město na Moravě, dopis Z. Prášilové Zdeně Markové, 12. 12. 1991; Chlebovská, Marie: Vzpomínky na naše dětství. Naše Horácko 1, 1947, č. 17–18 (25. 7.), cit. podle Míkulka, J.: Příběh téměř zapomenutého politika, s. 20.

⁵ Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV), fond Osobní (1918–1945) – Jaromír Nečas, kart. 26: žádost J. Nečase o přijetí do vyslanecké služby MZV, Brno 11. ledna 1919.

⁶ Tamtéž.

⁷ Vojenský historický archiv (VHA), fond Osobní doklady – Jaromír Nečas. Dopis J. Nečase ministerstvu veřejných prací, v Žabovřeskách u Brna [1919].

⁸ VHA, fond Osobní doklady – Jaromír Nečas. Zápisky domobraneckého inženýra Jaromíra Nečase, který se také zamíchal do světové vojny.

třeba stále pilné práce, aby se frekvence udržela. Možno se přesvědčiti, že jsem seděl každý den při technické práci od 8 hod. ráno do sedmi večer s malou polední přestávkou. V neděli jsme úřadovali dopoledne, za velkého návalu práce i odpoledne.“⁹

Neustálá práce v náročných podmínkách mu prý trvale poškodila zdraví, když na jaře 1919 před maďarskou invazí údajně sám opravoval klíčovou komunikaci mezi Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. *„Nedbal jsem ani těžkého nastužení a vycházel jsem stále ven, až jsem dostal těžký zánět středního ucha, po kterém jsem ohluchl částečně na pravé ucho.“¹⁰*

Pokud jde o mimoúřední aktivity, Nečas odmítá, že by ve službě politizoval či debatoval politice. *„Mimo úřad jsem však považoval za svoji svatou povinnost nebýti mechanickým, tupým byrokratem, ale přemýšlejícím úředníkem,“¹¹* napsal.

Už v prosinci 1919 udělilo ministerstvo veřejných prací Nečasovi celoroční dovolenou, aby mohl vstoupit do služeb předsedy direktoria na Podkarpatské Rusi Grigorije Žatkoviče.¹²

Nadcházející karpatoruský guvernér, kterého prezident Masaryk jmenoval na jaře 1920 místo dosavadního státního správce Jana Břejchy, si mladého inženýra na post svého sekretáře v Praze jmenovitě vyžádal. *„Potřebuji ho nezbytně, protože není druhého člověka, který by znal dobře český i místní rusínský a druhé potřebné cizí jazyky a který by znal místní poměry,“¹³* napsal Žatkovič v dopise adresovaném ministru veřejných prací Antonínu Hamplovi.

Nečas ve funkci zůstal pět měsíců, během nichž udržoval také čilé spojení s centrálními úřady v Praze, než byl v květnu 1920 vyslán ministrem zahraničí Edvardem Benešem jako doprovod bývalého předsedy Direktoria Ukrajinské lidové republiky Volodymyra Vynnyčenko do Moskvy a Charkova.¹⁴ Do služ-

⁹ Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), fond Kancelář prezidenta republiky (dále KPR) 1919–1947. Ing. Jaromír Nečas, stavební komisař v Užhorodě, sign. 4630, inv. č. 1298, kart. 227: zpráva o mé mimoúřední činnosti v Užhorodě v době od dubna 1919 do listopadu 1919, v Praze dne 2. listopadu 1919. (dále Zpráva o mimoúřední činnosti, 1919)

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² VHA, fond Osobní doklady – Jaromír Nečas. Dopis ministerstva veřejných prací J. Nečasovi, v Praze dne 20. prosince 1919.

¹³ AKPR, KPR 1919–1947. Ing. Jaromír Nečas, stavební komisař v Užhorodě, sign. 4630, inv. č. 1298, kart. 227. Opis žádosti Dr. Žatkoviče o přidělení Ing. Nečase, v Užhorodu dne 13. prosince 1919. Grigorij Žatkovič (1886–1967), rusínsko-americký právník, představitel rusínské emigrace ve Spojených státech a jeden z výrazných podporovatelů připojení Podkarpatské Rusi k rodící se ČSR. V létě 1919 stanul v čele Dočasného direktoria autonomní Podkarpatské Rusi. Po vyostřeném kompetenčním sporu s čs. vládou však 19. února 1920 rezignoval. V dubnu 1920 jej pak Masaryk jmenoval prvním gubernátorem Podkarpatské Rusi, i z této funkce ale Žatkovič po roce s neskrývaným zklamáním odešel a vrátil se s rodinou do USA. Viz Švorc, Peter: Zakletá zem – Podkarpatská Rus 1918–1946. Praha 2007, s. 45–69.

¹⁴ AMZV, f. II. sekce 1918–1939 – jmenná spisovna, krabice 50. Ordre de mission, v Praze dne 8. května 1920.

by Žatkovičova úřadu, jež mezitím v dubnu 1920 Masaryk jmenoval prvním karpatoruským guvernérem, se už Nečas nevrátil, přestože i tuto možnost zvažoval.

„Musím se rozhodnout pro další životní dráhu. Mám nyní na vybranou: *budto mám převzít jeden referát v ministerstvu zahraničí /ruský a ukrajinský/, nebo se vrátit do Užhorodu k Žatkovičovi jako sekretář, a nebo konečně vrátit se k svému inženýrskému povolání. Jsem nyní na rozpacích a mám s tím starosti,*“¹⁵ psal v prosinci 1920 inženýrovi Milaucovi na Podkarpatskou Rus a žádal jej, aby mu pomohl zajistit místo v původním oboru.

Naznačoval, že mu rušné pražské prostředí plné pletich k srdci příliš nepřiřostlo: „*Já bych velmi rád se vrátil mezi Vás, kde mohu pracovat tiše a pokojně, mezi dobrými a upřímnými kamarády, navíc by mně nejvíc vyhovovala východní nebo severní část Podkarpatské Rusi, mezi mužíky.*“¹⁶ Zcela otevřeně pak psal bratrovi Františkovi na Slovensko: „*I můj život, milý Frantíku, plyne dosti bezútešně.*“¹⁷

Přes to všechno zůstal Nečas v Praze. Práce pro MZV, pro niž se nakonec rozhodl, nevyšla: Beneš v únoru 1921 navrhl Prezídium ministerské rady jeho jmenování ministerským tajemníkem na MZV,¹⁸ to však žádost kvůli neodpovídajícímu hodnostnímu zařazení vrátilo zpět.¹⁹ Ze jmenování tak nakonec sešlo a Nečas zůstal i v dalších letech formálně veden jako zaměstnanec Ministerstva veřejných prací, přestože už pro ně pak nikdy fakticky nepracoval.

Od poloviny roku 1920 spolu s Vasilem Škrachem působil v Masarykově osobním sekretariátu, odkud byl v listopadu 1921 povolán do prozatímní služby v referátu Podkarpatské Rusi KPR.²⁰

O politických stranách

Před nástupem Nečas pro prezidentskou kancelář vypracoval rozsáhlou analýzu politické situace na Podkarpatské Rusi včetně popisu jednotlivých politických stran a jejich vůdčích osobností. Zdůrazňuje zde – tak jako i na dalších místech, že většinové slovanské obyvatelstvo je zcela apolitické: „*Čs. republika musí tedy počítat s faktem, že prvek, o němž se opírá a na němž chce vybudovat*

¹⁵ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR (AÚTGM), fond T. G. Masaryk-republika (dále TGM-R), karton 353 – korespondence osobního sekretariátu, dodatky 1920, složka 41. Dopis J. Nečase inž. Milaucovi, v Praze dne 7. prosince 1920.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ AÚTGM, f. TGM-R, karton 353 – korespondence osobního sekretariátu, dodatky 1920, složka 41: dopis J. Nečase F. Nečasovi, v Praze dne 20. listopadu 1920.

¹⁸ AMZV, fond Osobní – 1918-1945 – Jaromír Nečas, kart. 26: návrh E. Beneše na jmenování J. Nečase ministerským tajemníkem, v Praze dne 1. února 1921.

¹⁹ AMZV, fond Osobní – 1918-1945 – Jaromír Nečas, kart. 26: Prezídium ministerské rady vrací na MZV návrh na jmenování J. Nečase ministerským tajemníkem, č. j. 6230/21. V Praze dne 24. února 1921.

²⁰ NA, NÚC, kart. 83: Jaromír Nečas, Výkaz osobní.

novou Podkarpatskou Rus, je politicky naprosto neuvědomělý element.“²¹ Nelze tedy podle něj očekávat, že se politické preference tamního obyvatelstva řídí sympatiemi či tradicemi. „U mužických Rusínů rozhodují především jejich materiální požadavky, jež se nám zdají být drobnými hospodářskými desiderii, jež však u mužika jsou rozhodujícími,“²² dodal. V tomto prostředí pak velmi dobře daří různým agitátorům – za necelé tři roky na Podkarpatské Rusi vzniklo 17 stran, z nichž devět jich podle Nečasů mělo potenciál nabrat větší počet členů.²³ Nešťastně do politiky na Podkarpatské Rusi, mínil Nečas, zasáhly některé čs. strany – agrárníci, národní demokraté a socialisté, které „více uškodily své straně i celé republice“.²⁴

Za jedinou stranu, která měla dobrou organizaci ve městech, považoval komunisty, kteří podle něj mohou těžit právě z nevzdělanosti a apolitičnosti rusínského obyvatelstva. Vyzýval k reorganizaci „státotvorné“ sociální demokracie, jež podle něj mohla KS čelit, a k zásahu proti „agitátorům domácím i štvárcům, kteří nemají našeho státního občanství“.²⁵

Jak už bylo uvedeno, soc. dem. straně Nečasů naopak vytýkal špatnou organizaci. „Vůdcovství strany nenachází se v dobrých rukou a následkem toho je stálá vleklá krize strany,“ napsal s tím, že zatímco formálně stranu řídí někdejší haličský poslanec vídeňského parlamentu Jacko Ostapčuk, skutečné vedení strhl na sebe bývalý major Jevhen Puza, „svojí povahou a celou minulostí nesocialista“.²⁶ Nečas dodal, že Puzu celou dobu osobně držel Žatkovič, jemuž byl pak Puza úplně oddán.

Obecně politickou situaci na Podkarpatské Rusi považoval za neudržitelnou a k ozdravení poměrů navrhol fúzi a rekonstrukci slovanských stran, které by pak vytvořily jakousi vládní většinu, a zároveň vypracování vládního programu. Představoval si, že dojde k likvidaci stran, které stojí „v popředí jazykových a náboženských sporů“ – Vološynovy a Gagatkovy²⁷, nad níž by převzal kontrolu umírněnější Anton Beskid²⁸. V koalici by tak kromě sociálních demokratů

²¹ AÚTGM, fond TGM-R, karton 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922. J. Nečas. Politická situace na Podkarpatské Rusi v srpnu 1921, s. 2.

²² Tamtéž.

²³ Mezi tyto významné strany zařadil Braščajkovu zemědělskou stranu, Sociální demokracii tehdy ještě vedenou Jevhenem Puzou, selsko-republikánská strana, odbočka čs. strany agrární, Vološynovy lidovce, Karpatoruský zemědělský svaz (pozdější radikální Autonomní zemědělský svaz), Karpatoruská strana práce Andreje Gagatka, komunistickou stranu vedenou Józsefem Gátim a dvě židovské strany.

²⁴ Tamtéž, s. 6.

²⁵ Tamtéž, s. 27.

²⁶ Tamtéž, s. 10.

²⁷ Andrej Gagatko (1884 Andruškovce v Haliči, zem. 1944) středoškolský učitel, zakladatel a vůdce téže strany, v květnu 1919 byl zvolen předsedou Ústřední rusínské lidové rady v Užhorodu. V letech 1920–28 byl poslancem za národní socialisty.

²⁸ Anton Beskid (nar. 1855 v Hanigovcích u Prešova, zem. 1933 v Užhorodu) byl rusínský rusofilský právník a politik, v letech 1923–33 guvernér Podkarpatské Rusi. Nečas jej kritizoval

zasedla spojená zemědělská strana a strana vedená Beskidem, za možné spoluúčasti čs. socialistů a národních demokratů.²⁹

Pokud jde o program, Nečas doporučoval maximální odpolitizování veřejného života, určení postupu v akutních politických otázkách (autonomii, hranice, agrární reforma, poměr k českému úřednictvu, vztah k Rusům a Ukrajincům, jazyková či náboženská otázka) a užití osobních vztahů.

Nečas varuje před okamžitým udělením autonomie, které by se podle něj kvůli praktické neexistenci rusínské inteligence rovnalo předání Podkarpatské Rusi „*maďarskému úřednictvu a židovstvu*“.³⁰ Otázka autonomie, již ČSR přislíbila ve smlouvě ze Saint Germain, je podle textu velmi choulostivá a zasazuje se o ni nejen část rusínské populace, ale i maďarská a židovská menšina. Spory kolem statutu Podkarpatské Rusi byly také důvodem, proč na jaře 1921 podal demisi guvernér Žatkovič a ještě v létě odešel zpět do USA.

Nečas a Žatkovič

Zatímco v textech z roku 1919 Nečas Žatkovičovu politiku oceňoval zvláště kvůli jeho prorusínské orientaci, po jeho odstoupení, které ostatně neschvaloval, nešetřil kritikou.

„*Samozřejmě hájil jsem tu zásadu mateřského rusínského jazyka a vedl boj proti těm Beskidům, Curkanovičům³¹, Gagatkům a spol., kteří mysleli, že uh. Rus bude společností k zajišťování sinekur a ukrajinojobského fanatického boje³²* napsal Nečas na podzim 1919 v dopisu Masarykovu kancléři Přemyslu Šámalovi. „*Hájím zde však pevně a všemožně podporuji a žiji v dobrých přátelských stycích s těmi, kteří chtějí vést na uh. Rusi místní, lokální, patriotickou politiku, která nejen odpovídá celostátním našim zájmům, ale odpovídá i smýšlení a náladě lidu a nekřivdí ani Ukrajincům, ani Rusům. Podle mého názoru je to směr Vološynův³³ a Žatkovičův,*“ shrnul svou pozici v téměř listu.

---

za oportunní přístup k politice, na post guvernéra v roce 1923 místo Beskida navrhoval užhorodského župana Jana Želtvaje, který podle něj zastával umírněný postoj k jazykové politice.

²⁹ AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922. J. Nečas. Politická situace na Podkarpatské Rusi v srpnu 1921 – Návrh k zjednodušení politické situace, s. 2.

³⁰ Tamtéž, s. 16.

³¹ Klíčoví představitelé proruského směru na Podkarpatské Rusi v meziválečném období.

Ilarion Curkanovič (nar. 1878 v Černovicích, zem. 1947 v Praze) byl politik a novinář, spoluzakladatel proruské Karpatoruské strany práce (Karpatorusskaja trudovaja partija), v letech 1929–35 byl senátorem; Kolář, J. et al.: Politická elita meziválečného Československa 1919–1938. Kdo byl kdo. Praha 1998, s. 19; Švorc, P.: Zakletá zem; Ševčenko, K. V.: Slavjanskaja Atlantida: Karpatskaja Rus i Rusiny v XIX–pervoj polovine XX vv. Moskva 2011, s. 166–167.

³² AKPR, f. KPR 1919–1947. Ing. Jaromír Nečas, stavební komisař v Užhorodě, sign. 4630, inv. č. 1298: dopis J. Nečase sekretáři KPR P. Šámalovi, v Užhorodu dne 10. října 1919.

³³ Augustin Vološyn (nar. 1874 ve vsi Kolečyn u Mižhirja, zem. 1945 v Moskvě) byl duchovní, politik a publicista, předseda Rusínské strany lidové, jenž v roce 1918 stál u zrodu Uhro-ruské ná-

Údajný Nečasův postoj ke guvernérovu odstoupení popisuje udání, jež v KPR učinila Božena Elšlégrová-Puklová a dr. Skácelík, jejichž svědectví ale žádný další dostupný dokument nepotvrzuje. Tehdejší pracovník Masarykova sekretariátu podle těchto výpovědí v rozhovorech s čelnými příslušníky ukrajinské emigrace prohlašoval, že ČSR by po konsolidaci poměrů na Podkarpatské Rusi měla tuto část svého území předat Ukrajině, která tou dobou ještě bojovala za svou nezávislost. „V rozhovorech mluvil inž. Nečas také s Ukrajinci, že Žatkovič jest hlupák, že podává demisi, že tím si podkopává půdu, a že by se celá věc měla tak vésti, aby se udržel, že by se mělo to tak zařídit v zájmu Ukrajiny, Rusové že jiného nemají, komu by úřad mohli svěřit.“³⁴ tvrdí se v zápisu KPR z 22. dubna 1921.

Ve svých veřejných výstupech Nečas příslušnost Podkarpatské Rusi k československému státu pochopitelně nezpochyboval. Jak vnímá vztah Podkarpatské Rusi a ostatních ukrajinských území, nastínil ve své publikaci Uherská Rus a česká žurnalistika. Neuzavírejte kruh našich nepřátel. Obrací se v ní k Ukrajincům a konstatuje, že obyvatelstvo Podkarpatské Rusi je náboženstvím, jazykem i zvyky spojené s ukrajinským lidem. „Vy žijete však v tak těžkých, příkrých poměrech, že není Vám možno věnovat uherské Rusi tu péči, které vyžaduje. Bojujete sami o svou národní existenci, nemáte dost sil a prostředků, kterými byste mohli uherským Rusinům přispět. Na uherské Rusi však třeba rychlé pomoci, třeba světla a kultury. Také české spojení s uherskou Rusí je lepší, Vy jste odděleni Karpatami...“³⁵

Žatkovič, jehož demisi Masaryk přijal v květnu 1921, po návratu do Spojených států čs. vládu kritizoval ohledně jednání o autonomii v rusínských listech i samostatných brožurách. Na to Nečas za KPR odpověděl, přičemž dal najevo své zklamání z Žatkovičova krátkého působení v čele Podkarpatské Rusi.

V dopisu zasláném prof. Václavu Králíčkovi, který byl Masarykovým zpravodajem v USA, pracovník referátu Podkarpatské Rusi navrhuje způsoby „paralyzování Žatkovičovy činnosti v Americe“.³⁶

rodní rady v Užhorodu. V druhé polovině 20. let zasedal v poslanecké sněmovně, od roku 1938 vedl karpatoruskou autonomní vládu. Po maďarské okupaci utekl do Prahy, odkud byl po osvobození odvezen do SSSR, kde ještě v červenci 1945 ve vězení zemřel. „Vůdce strany A. Vološyn je osvěcený kněz, pilný, pracovitý a energický, milující národ i jeho jazyk, ale při tom fanatický řecko-katolík,“ charakterizoval jej Nečas v roce 1923. AÚTGM, fond TGM-R, karton 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922, J. Nečas: Politická situace na Podkarpatské Rusi v srpnu 1921. Kolář, J. et al.: Politická elita, s. 284–285.

³⁴ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), Ing. Nečas – osobní věci a volby na Podkarpatské Rusi (Ing. Nečas – Dr. V. Škrach), sign. T 408/21. Záznam ze dne 22. dubna (Elšlégrová-Puklová, Dr. Skácelík), v Praze dne 22. dubna 1921.

³⁵ Nečas, J.: Uherská Rus a česká žurnalistika. Neuzavírejte kruh našich nepřátel. Užhorod 1919, s. 23.

³⁶ Žatkovič ve svém „exposé“ obvinil čs. vládu z neochoty pokročit v jednáních o autonomii Podkarpatské Rusi. Další kritické texty se objevily v listu Amerikanskij Russkij Věstnik, tiskovém orgánu Žatkovičovy rusínské strany v USA. Nečas vypracoval rozsáhlou odpověď,

Nečas tvrdil, že guvernér nedokázal odhadnout skutečný význam porad s prezidentem Masarykem a dalšími ústavními činiteli: „Z líčení Žatkovičova o jeho jednání s vládou československé republiky vidíme, že nerozeznával Dr. Žatkovič dobře význam porad, konferencí, návrhů a resolucí (namnoze historické ceny) od závazných úmluv a zákonných prohlášení.“³⁷

Ve třetí části své Odpovědi na tzv. Žatkovičovo exposé konstatuje, že do Žatkoviče „byly skládány jako do Američana velké naděje, že přinese z Ameriky dobré americké vlastnosti, praktičnost, vytrvalost, houževnatost a pak všechny osvědčené americké metody směřující k rychlému hospodářskému a kulturnímu pozdvižení zaostalé země“.³⁸

Tyto naděje však podle Nečase nesplnil. „Místo toho, aby se snažil hned po příchodu do Evropy učiniti z Podkarpatské Rusi malou Ameriku, zemi organisace a práce, pustil se do malicherných bojů stranických a do studií a theoretisování o státoprávním poměru Podkarpatské Rusi k Československé republice, o autonomii, o otázce hranic atd., zatím co Podkarpatská Rus nachází se v ohledu kulturním a hospodářském v ubohém stavu,“³⁹ napsal Žatkovičův někdejší tajemník.

Nečas zdůrazňoval, že více než otázku autonomie a další státoprávní teze bylo na Podkarpatské Rusi třeba řešit akutní problémy v podobě více než osmdesátiprocentní ngramotnosti na venkově či hospodářské zaostalosti. Žatkovičovi vyčetl, že si nebral příklad ze Spojených států v hospodářském a kulturním ohledu, ale snažil se v Československu aplikovat americký politický model, v němž každý stát má v plné míře samosprávu ve vnitřních záležitostech.

Tento model však podle Nečase pro Podkarpatskou Rus nebylo lze použít, protože na rozdíl od USA byla většina slovanského obyvatelstva v nejnýchodnější části ČSR „hospodářsky bídna a kulturně vinou bývalých maďarských vlád tak zaostalá, že jenom pětina dorostlého obyvatelstva umí číst a psát“.⁴⁰ Kromě toho se Američané zrodili v demokracii, zatímco lid Podkarpatské Rusi byl „teprve v roce 1918 po připojení k Československé republice vytržen z pout feudalismu a strašné bídy hmotné i morální“, a proto je „politicky naprosto nevyspělý, nedozrálý“.⁴¹

Zatřetí, uvádí Nečas, státy Unie nejsou ohroženy zvenku a zevnitř maďarským iredentismem a nakonec poukázal na existenci silné maďarské a židovské

---

v níž některé body Žatkovičovy kritiky vyvrací, sám přitom poukazuje na to, v čem bývalý gubernátor ve své funkci zklamal; AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922. Nečas, J. Opis přípisu prof. Králíčkovi do USA, odpověď na Žatkovičovo exposé a Paralysování činnosti Žatkovičovy v Americe, v Praze dne 2. prosince 1921.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922, Nečas, J.: Odpověď na Žatkovičovo exposé, v Praze dne 2. prosince 1921, s. 1–2.

³⁹ Tamtéž, s. 2.

⁴⁰ Tamtéž, s. 3–4.

⁴¹ Tamtéž, s. 4.

menšiny. „Okamžité zavedení autonomie papírové a umělé, autonomie shora v takové formě a v takovém rozsahu, jak toho žádá Dr. Žatkovič, by znamenalo, že by práv a výhod, jež skýtá autonomie, využítkovala až do převratu panující vrstva maďarská a židovská, která by lid uvrhla do staré odvislosti a politické poroby,⁴² shrnul své argumenty Nečas. Spor podle něj není veden o to, zda Podkarpatské Rusi náleží autonomie, tu zaručovala smlouva ze Saint Germain a Praha ji nezpochybňovala, nýbrž o tempo, jakým má být zaváděna.

Kromě těchto nedorozumění či konfliktů kolem autonomie měl Žatkovič podle Nečase i osobnější důvody k odchodu – jako americký advokát pobíral podstatně vyšší příjem než jako karpatoruský guvernér a jeho manželka navíc odmítala na Podkarpatské Rusi zůstat.⁴³

Nepříliš lichotivé je koncem roku 1921 Nečasovo hodnocení Žatkovičových povahových rysů. „Američtí Rusíni tvoří masu téměř úplně apolitickou, pasivní, nehybnou a konservativní; jedině v ní mohl se dopracovat vůdčího místa člověk rázu Žatkovičova s nevelikým rozhledem a poměrně malými kvalitami, za to však ctižádostivý a velmi houževnatý v provádění svých plánů,⁴⁴ napsal do Spojených států.

Ještě v dubnu roku 1921, tedy už po Žatkovičově demisi, však Nečas guvernéra hájil před útoky senátora Václava Klofáče, jehož socialisté patřili k hlasitým odpůrcům rusínského hnutí na Podkarpatské Rusi. „Dr. Žatkovič byl k Československé republice a zejména k jejím představitelům loyální až do krajnosti, byl přímo úzkostlivý v tom, aby tuto loyaltitu nikdy neporušil a dosvědčuje to také svým soukromým životem, výchovou svých dětí atd.⁴⁵

Klofáčův původně kladný postoj k Žatkovičovi se prý změnil poté, co guvernér nepřijal senátorovu nabídku, aby na Podkarpatské Rusi založil národně-sociální stranu. „Od té doby, kdy strana českých socialistů potkala se na Podkarpatské Rusi s nezdarem, datuje se nepřátelství českých socialistů, Českého slova i sen. Klofáče k nynější správě Rusínska a dru. Žatkovičovi,⁴⁶ napsal Nečas. I přes své výhrady ke guvernérově osobě („ačkoliv znám dobře všechny jeho vlastnosti a ačkoliv se nersrovnávám s jeho názory o úpravě jazykové otázky⁴⁷), před jeho odchodem varoval. Doporučoval tehdy také, aby se vyšlo vstříc Žatkovičovým požadavkům autonomie, „aby nám nevyčítali, že hrajeme roli Prusáků ve Slovanstvu“⁴⁸.

⁴² Tamtéž, s. 6–7.

⁴³ AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922, J. Nečas: Politická situace na Podkarpatské Rusi v srpnu 1921 – Návrh k zjednodušení politické situace, s. 19.

⁴⁴ AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922, Nečas, J.: Paralysování činnosti Žatkovičovy v Americe, v Praze dne 2. prosince 1921.

⁴⁵ AÚTGM, fond TGM-R, kart. 401 – Podkarpatská Rus 1921–1922, Nečas, J.: K řeči senátora Klofáče v pátek dne 1. dubna 1921, 4. dubna 1921, s. 8.

⁴⁶ Tamtéž, s. 9.

⁴⁷ Tamtéž, s. 11.

⁴⁸ Tamtéž, s. 12.

Trnem v oku národních socialistů

Terčem kritiky národních socialistů, kteří na Podkarpatské Rusi uzavřeli spolupráci s Gagatkovou Karpatoruskou stranou práce, a senátora Klofáče osobně byl kvůli svým postojům k problematice nejvýchodnější části ČSR také Nečas. Stranu pobouřilo již jeho povolání do KPR a byl kritizován právě za svůj údajně kladný vztah k Žatkovičovi a za proukrajinské postoje. Edvard Beneš jako předseda vlády v říjnu 1921 vyjádřil obavu, „*aby povolání toto neprovázeli novinářským bojem proti Ing. Nečasovi; strana českých socialistů totiž obviňuje jej, že jest stoupen- cem Dra. Žatkoviče a jistě by klidně přidělení jeho do kanceláře nesnesla*“.⁴⁹

Nečas zůstal čs. socialistům trnem v oku v dalších letech i během své služby v KPR. Předseda Klofáč při ustavující schůzi Klubu přátel Podkarpatské Rusi v únoru 1923 prohlásil, že Nečas nemůže být v této problematice objektivní, neboť je prý ve vleku haličského ukrajinství, které senátor označil za největší nebezpečí pro trvalou příslušnost P. Rusi k Československu.⁵⁰

O tři dny později socialistické Večerní České slovo obvinilo Nečase, který krátce předtím Podkarpatskou Rus navštívil, že on je příčinou krachu jednání mezi viceguvernérem Petrem Ehrenfeldem, který stál v čele P. Rusi až do jmenování Antona Beskida, a politickými stranami. Čech Ehrenfeld se po dva roky svého působení ve funkci snažil vyjednat dohodu mezi karpatoruskými „slovanskými“ stranami, v čemž mu bránily především animozity mezi ukrajinofilským směrem, jež představovala Vološynova lidová strana, a rusofilským v čele s Gagatkem a Beskidem.⁵¹ „*Náhle přerušení porad přičítá se v Podkarpatské Rusi zájezdu p. inž. Nečasa, který v těchto dnech v Podkarpatské Rusi dlel a příslušně patrně zpracoval p. Ehrenfelda,*“⁵² napsal list, podle něž byl Nečas „*opravdu zloduchem Podkarpatské Rusi*“ a skutečným povoláním „*dobrovolný konsul neexistující samostatně Ukrajiny*“.⁵³

Hrad byl ale s Nečasovými službami nehledě na výtky politických a názorových odpůrců spokojen, a každý rok jej tak čekalo povýšení: už 19. prosince 1921 se stal vrchním stavebním komisařem státní stavební služby na Podkarpatské Rusi, rok na to byl jmenován stavebním radou, a nakonec 31. prosince 1923 vrchním stavebním radou.⁵⁴ Pozitivně vyznívají i kvalifikační popisy vystavované KPR.⁵⁵

⁴⁹ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), Ing. Nečas – osobní věci a volby na Podkarpatské Rusi (Ing. Nečas – Dr. V. Škrach), sign. T 408/21. Záznam ze dne 6. října 1921 o rozhovoru s Dr. Benešem.

⁵⁰ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), sign. T 335/23, Sobota, E.: Záznam ze dne 17. února 1923, ustavující schůze Klubu přátel P. Rusi, v Praze dne 17. února 1923.

⁵¹ Ševčenko, K. V.: Slavjanskaja Atlantida, s. 161–162.

⁵² Konec politických vyjednávání v Podkarp. Rusi. Večerní Svobodné slovo 5, 1923, č. 41 (20. 2.), s. 2.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ NA, NÚC, kart. 83: Jaromír Nečas, Výkaz osobní.

⁵⁵ Tamtéž, Kvalifikační popis pro rok 1922 a 1923.

Do voleb

Jaromír Nečas byl politicky činný od samého vzniku ČSR. Do Československé sociálně demokratické strany dělnické zřejmě vstoupil už v roce 1918⁵⁶ a byl také vedle Jevhena Puzy, Jacka Ostopčuka, Štefana Kločuraka, Vasyly Klympuše, Vladimíra Šuby a Ivana Michalka významnou osobností Sociálně demokratická strana Podkarpatské Rusi, jež formálně jako součást ČSDSD vznikla v roce 1920. Program strany vycházel z principů II. internacionály: požadovala rozdělení půdy rolníkům, odevzdání tovarů rukou dělníků, vzdělání v rodném jazyce a svobodu vyznání.⁵⁷

V době služby v Masarykově sekretariátu a v KPR musel však své veřejné politické aktivity omezit. Dokladem toho je Nečasova žádost z října 1921, zda by směl na Podkarpatskou Rus soukromě doprovázet delegaci soc. dem. strany. „*Slíbil jsem našim sociálním demokratům tuto pomoc s tou výhradou, že budu vystupovat jako osoba ryze soukromá a že bude této soukromé povahy dbáno. Budu při této práci postupovat přesně podle směrnic, které jsem uvedl panu prezidentovi v memorandu, předloženém v srpnu tohoto roku. Stejně jako sociálním demokratům přispěl bych i straně agrární a jiným stranám za účelem dosažení konsolidace politických poměrů na Podkarpatské Rusi,*“⁵⁸ psal Nečas do prezidentské kanceláře. O jeho žádosti rozhodl osobně Masaryk – kladně.

S vypsáním doplňovacích voleb na Podkarpatské Rusi se situace změnila a Nečas se počátkem roku 1924 postavil do čela sociálnědemokratické kandidátky na Podkarpatské Rusi, kde byl označen jako „*referent pana presidenta Masaryka*“.⁵⁹ Právě přímý odkaz na Hrad byl opět trnem v oku čs. socialistům.

„*Užhorodský sekretariát naší strany nám současně sděluje, že zástupce kandidátní listiny strany trudové a československé strany socialistické v krajské volební komisi vznesl odpor proti titulu p. Ing. Nečase, tak, jak uveden jest na oficiální kandidátní listině sociálně demokratické a odpor tento odůvodnil tím, že bude-li tento titul zachován, bude zbytečně pan prezident republiky, jistě bez*

⁵⁶ Informace pochází z popularizačních zdrojů ČSSD.

Př. Nezapomínáme. Portréty vybraných sociálnědemokratických obětí nacismu k 65. výročí osvobození, 2010. Dostupné z: http://www.cssd.cz/soubory/ke-stazeni/nezapominame_brozura_k_65_vyroci_osvobozeni.pdf [cit. 2015-05-02] nebo Nečas, Jaromír. In: Encyklopedie ČSSD [online]. Praha: Encyklopedie ČSSD, 2013- [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/n/necas-jaromir/>

⁵⁷ Švorc, Peter: Zakletá zem, s. 112–113.

⁵⁸ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953). Posl. Ing. Nečas, sign. T 533/24. Žádost Ing. Nečase o povolení, aby směl doprovázet soc. dem delegaci na P. Rus, v Praze dne 6. října 1921.

⁵⁹ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953). Posl. Ing. Nečas, sign. T 533/24, neprotokolované. Dopis ÚVV Čs. strany socialistické P. Šámalovi o kandidatuře J. Nečase. V Praze dne 29. února 1924.

*svého souhlasu, zavlčen do politických volebních zápasů,*⁶⁰ napsal kancléři Přemyslu Šámalovi Ústřední výkonný výbor Česko-slovenské strany socialistické.

Kancelář prezidenta republiky s tímto titulem byla jistě srozuměna. Lze předpokládat, že Masaryk kandidaturu podporoval. Prezident Nečasovi projevoval ve vztahu k Podkarpatské Rusi důvěru a jeho kladný vztah k sociálně demokratické straně je obecně znám. Postoj KPR je patrný z její reakce na další stížnost národních socialistů, tentokrát podanou telefonicky tajemníkem strany Netolickým: *„Poněvadž strana čsl. socialistů považuje toto zatahování osoby pana prezidenta do volebního boje za naprosto nepřipustné, táže se, jaký jest titul pana Inž. Nečase. Odpověděl jsem, že jeho titul jest ‚vrchní stavební rada minist. veřej. prací, přidělený kanceláři prezidenta republiky‘. Na to pan tajemník Netolický prohlásil: ‚No, tak tedy není přece žádným referentem‘. Odpověděl jsem, že pánové, pokud mají určité referáty, panu prezidentovi referují,*⁶¹ *stojí v záznamu Jaromíra Čihaře, pracovníka KPR z konce února 1924. Československá strana socialistická proti Nečasově kandidatuře protestovala i přesto, že podle jejích vlastních analýz měl ČSDSD na Podkarpatské Rusi spíše uškodit. Podle zprávy tajemníka Antonína Šolce se Nečas do čela kandidátky dostal poté, co se strana rozešla původně zamýšlenou „jedničkou“ dr. Šimonem: „Čsl. soc. dem. postaví na prvé místo snad přece Ing. Nečase, spoléhá prý jen na to, že Nečas získá mnoho Židů, kteří budou chtít volit kandidátku ‚pana prezidenta‘. My však doufáme, že Nečasova kandidatura a odvržení Šimona seslabí soc. dem. tak, že je otázka, seženu-li jeden mandát.“*⁶²

Hradu se ale s protestem ozývali i národní demokraté. *„Mnoho rozporů a nepřijemností vyvolala kandidatura Čecha Inž. Nečase z kanceláře prezidenta republiky na listině soc. demokratické. Konsolidaci vnitřních poměrů v Podkarpatské Rusi a dobrému vzájemnému poměru stran nijak neprospěje: zvláště v dané situaci a při prvních volbách parlamentních na P. Rusi česká kandidatura, tím méně, klade-li se docela ve volební agitaci důraz na okolnost, že Inž. Nečas je úředníkem kanceláře prezidenta republiky,*⁶³ *psaly deset dní před volbami Národní listy, tiskový orgán Čsl. národní demokracie.*

---

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), posl. Ing. Nečas, sign. T 533/24, neprotokolované. Záznam ze dne 29. února 1924. V Praze dne 29. února 1924.

⁶² NA, fond Archiv České strany národně sociální, kart. 45: Šolc, Antonín: Situační zpráva, v Užhorodu dne 22. února 1924.

⁶³ Volby v Podkarpatské Rusi. Národní listy 1924, roč. 64, č. 64 (5. 3.), s. 3. Dostupné z: http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=4669395&picp=&it=&s=djvu&_ind=3&x=2&y=5

Poslancem za Podkarpatskou Rus

V hlasování 15. března 1924 sociální demokracie s 9,4 procenta hlasů skončila až na třetím místě za komunisty, kteří zvítězili s výraznou převahou 39,4 procenta, a Maďarskou národní stranou (11 procent).⁶⁴

Prísahu Nečas složil 8. dubna, ještě další měsíce ale řešil, jaký bude nadále jeho poměr k prezidentské kanceláři a ministerstvu veřejných prací. Trval totiž na tom, aby i nadále zůstal přidělen KPR a nebyl hned vrácen ministerstvu veřejných prací, „*poněvadž během volební kampaně bylo na Podkarpatské Rusi proti mně různým způsobem štváno, a zejména také tvrzeno, že proto ucházím se o mandát, ježto mám býti z kanceláře presidenta republiky vyhozen*“⁶⁵ poznal si Nečasovu argumentaci sekční šéf Webr.

Hned 9. dubna vystoupil poslanec před svými kolegy v Národním shromáždění s dlouhým proslovem, v němž analyzoval především hospodářské problémy Podkarpatské Rusi a nastiňoval svůj (soc. dem.) pohled na tamní čs. politiku, bilancoval její výsledky a navrhoval možná opatření. Podpořil také udělení autonomie, odmítl ale jednostranný výklad smlouvy ze Saint Germain.

Přestože jeho uvítání u řečnického pultu nebylo právě vřelé („*Čo sa Čech mieša do rusínskych otázok? To je hanba, že pán prezident posíela tam Čechov!*“ křičel slovenský lidovecký poslanec Ferdiš Juriga), na závěr ale podle stenozáznamu sklídil potlesk doprovázený výkřiky „*výborně!*“⁶⁶

Rusínský překlad této řeči vyšel ještě téhož roku v Užhorodu tiskem.⁶⁷ Úvod, psaný jménem soc. dem. strany na Podkarpatské Rusi, je ještě dozvukem ostré volební kampaně ze zimy a jara téhož roku.

V projevu Nečas opět v souladu se svými předchozími vystoupeními upozornil na mimořádně bídné hospodářské podmínky tamního lidu, ze situace vinil předchozí uherskou správu. Jako řešení navrhoval urychlení pozemkové reformy, 60 procent půdy totiž patřilo velkostatkářům, upozornil. Poptávku drobných rolníků po půdě mělo řešit i odlesňování a vysušení bažin. Poslanec podotkl, že hospodářský rozvoj není možný bez kulturního pozdvižení tamního lidu.

⁶⁴ Dalšími v pořadí byly: Autonomní zemědělský svaz (8,4 procenta), Čsl. strana národně socialistická (8 procent), Agrární blok (7 procent) a Sionistická strana židovská (7 procent); Pop, Ivan: Dějiny Podkarpatské Rusi v datech. Praha 2005, s. 323.

⁶⁵ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), Posl. Ing. Nečas, sign. T 533/24, neprotokolované. Záznam ze dne 29. února 1924. V Praze dne 29. února 1924. Záznam Dr. Webera ze dne 22. dubna 1924.

⁶⁶ Národní shromáždění Republiky Československé (NS RČS) 1920–1925, 259. schůze. Stenozáznam vystoupení poslance J. Nečase z 9. dubna 1924. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/259schuz/s259002.htm> (Dále Vystoupení J. Nečase z 9. dubna 1924).

⁶⁷ [Nečas, J.]: Perša promova tov. posla inž. Ja. Nečasa v správách Podkarpat. Rusi. Užhorod: Uprava social-demokratičnoji partiji Podkarpat. Rusi, 1924, s. 5.

„Ze 634 škol národních, vykázaných v r. 1913–14 starou maďarskou statistikou, bylo jen 81, ve kterých bylo dovoleno vyučovat slovanský lid v mateřském slovanském jazyku, avšak pouze jednomu předmětu – náboženství. Proto zvláště ve slovanských krajích Podkarpatské Rusi počet analfabetů dosahoval výše až 90 procent,“⁶⁸ upozornil.

Poslanec zdůraznil, že po pěti letech v rámci ČSR na Podkarpatské Rusi fungovalo přes sedm set národních škol a ve většině z nich bylo vyučováno ve slovanském jazyku. Svě školy měly ale i menšiny – Maďaři, Němci, Židé i Rumuni.

Na výuku v lidovém jazyku-rusínštině (jindy ji označoval jako ukrajinštinu) kladl důraz při mnoha příležitostech v předchozích letech. Ve svých statích opakovaně upozorňoval, že ruština je pro prostý lid karpatoruský téměř nesrozumitelná. „Tato jazyková otázka na uherské Rusi je zvláště důležitá, protože jedině živým jazykem lidu můžete pracovati k jeho probuzení a kulturnímu pozdvižení. Budete-li psát a mluvit k lidu jeho vlastním nářečím, přivedete ho mnohem snadněji k světlu a k lepšímu životu,“⁶⁹ psal v již citované brožůře *Uherská Rus a česká žurnalistika*.

Ve zprávě Školská otázka v Podkarpatské Rusi, kterou sepsal rovněž v roce 1919, prezidentskou kancelář upozorňoval, že místní správa nedbá nařízení Prahy a snaží se Rusíny rusifikovat.⁷⁰ Kvůli naprostému nedostatku místních učitelů, kteří by byli schopni přednášet rusínsky, navrhoval zvat nové ukrajinské síly z Haliče a z Bukoviny.

Podle seznamů cizích státních příslušníků na školách v Podkarpatské Rusi, které si v 2. polovině 20. let vedlo Prezídium ministerstva vnitra, tam působily řádově desítky ukrajinských učitelů, převážně z polské Haliče a sovětské Ukrajiny.⁷¹

Reflexi v řadách soc. dem., ale i Karpatoruské strany práce vyvolalo drtivé vítězství komunistů. Nečas jejich triumf vysvětloval několika důvody. „Komunisté přirozeně jako vždy slibovali, že jejich zástupci v parlamentě a v senátě způsobí na Podk. Rusi ráj na zemi. Jejich agitaci úspěšně podporovala řada školených agitátorů, kteří ze všech politických stran si nejjobratněji při agitaci vedli. Agitátoři vnikli do všech nejmenších míst, kde používali demagogických hesel a slibů...“⁷² sdělil Nečas v létě 1924 na schůzi soc. dem v Užhorodu. Podíl na komunistickém úspěchu se připisoval i náhodě, tedy

---

⁶⁸ Vystoupení J. Nečase z 9. dubna 1924.

⁶⁹ Nečas, J.: *Uherská Rus...* (1919), s. 21.

⁷⁰ AKPR, f. KPR – protokol T (tajné), 1921–1944 (1953), Posl. Ing. Nečas, sign. T 533/24. Školská otázka v Podkarpatské Rusi, v Užhorodě dne 12. listopadu 1919. Ve zkrácené podobě Nečas tuto výtku pod zkratkou „N“ zveřejnil i v *Lidových novinách*; N.: Školská otázka v Rusínsku. *Lidové noviny*. 1919, roč. 27, 299 (28. 10.), s. 3.

⁷¹ NA, PMV, sign. 225-616-9, kart. 616. Seznamy učitelů-cizozemců.

⁷² NA, fond 225-Ministerstva vnitra I – prezídium (dále PMV), sign. 225-202-2, kart. 202. Relace J. Bláhy o schůzi soc. dem. z 26. srpna 1924 v Užhorodě, v Užhorodě dne 27. srpna 1924.

losu, který straně přiřkl kandidátku číslo jedna. „Negramotný list zdejší bez rozmyslu dával obyčejně do volební urny kandidátku číslo jedna, nevěda ani, koho volí,“⁷³ podotkl.

Není bez zajímavosti, že podobnou analýzu svým straníkům podala i strana práce, jejíž zvolený zástupce dr. Gagatko přes vzájemné útoky v době předvolební kampaně, dokázal v Národním shromáždění s Nečasem spolupracovat. „Je jisto, že jediný poslanec nic nezmuže, nemá-li za sebou lid, bohužel při volbách vybírali jste volební lístky ne dle kandidátů, nýbrž dle čísla kandidátky a tu peršoje vse najlipšoje,“⁷⁴ vytkl posluchačům na shromáždění v Užhorodu pozdější senátor za stranu práce Curkanovič.

V dalších, tentokrát už řádných volbách 15. listopadu 1925, dosáhla soc. dem. na Podkarpatské Rusi o něco slabšího výsledku než před rokem – 7,5 procenta. Komunisté, kteří opět vyhráli, získali 30,8 procenta hlasů. Výrazný úspěch slavili agrárníci, kteří si z 6,4 v roce 1924 polepšili na 14,2 hlasů.⁷⁵

Nečas, který byl na podkarpatské Rusi znovuzvolen, absolvoval kampaň v Užhorodu. „Dostaneme mandát v druhém skrutiniu bez pomoci z Čech. – Boj byl velmi těžký, surově a chamtivě vedli si zvláště agrárníci. Komunisti byli proti nim gentlemani,“⁷⁶ postěžoval si asi týden po hlasování v dopisu sociologovi Inocenci Bláhovi.

Karpatoruských témat z Nečasových sněmovních vystoupení postupně ubývalo, poslanec se začal věnovat dalším odborným otázkám, které vyplývaly z jeho členství v rozpočtovém, ústavně-právním či dopravním výboru⁷⁷, Podkarpatské Rusi se bezprostředně týkalo jen asi každé třetí vystoupení.⁷⁸

V dalších volbách 1929 již kandidoval na Mladoboleslavsku. Důvodů pro politický odchod z Podkarpatské Rusi mohl mít Nečas několik. Jeho zájem se v druhé polovině 20. let od karpatoruských a ukrajinsko-rusínských témat přesunuje spíše na do oblasti ekonomiky a sociální politiky, což lze rozpoznat jak z jeho veřejných vystoupení, tak z publikační činnosti. Založil také v Praze rodinu – 1. června 1924 se jemu a Marii roz. Poubové narodila dcera Věra.⁷⁹

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ NA, PMV, sign. 225-202-2, kart. 202. Relace J. Feldmana o schůzi Karpatoruské trudové strany z 26. května 1924 v Užhorodě, v Užhorodě dne 27. srpna 1924.

⁷⁵ Ševčenko, K. V.: Slavjanskaja Atlantida, s. 163; Celkový výsledek sněmovních voleb. Lidové noviny 1925, roč. 33, 575 (17. 11.), s. 3.

⁷⁶ AÚTGM, f. 261 – Bláha Arnošt Inocenc, inv. č. 1022 Jaromír Nečas, kart. 27: dopis J. Nečas I. Bláhovi, v Užhorodu 21. listopadu 1925.

⁷⁷ Následující parlamentní volby se na Podkarpatské Rusi, kde Nečas opět kandidoval, konaly spolu se zbytkem ČSR už 15. listopadu 1925 podle nového volebního zákona 205/1925 Sb. z. jenz XXII. volebnímu obvodu (původně XXIII.) s centrem v Užhorodu příznával 9 poslaneckých mandátů.

⁷⁸ Poslaneckých výborů nicméně Nečas vystřídal více. Přibližná statistika jeho vstoupení v NS vyplývá ze stenozáznamů zveřejněných na stránkách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (psp.cz).

⁷⁹ NA, NÚC, kart. 83: Jaromír Nečas, Výkaz osobní.

Dalším důvodem mohl být konflikt v karpatoruské sociální demokracii z počátku roku 1928, který musel Nečas přijet hasit z Prahy do Užhorodu.⁸⁰

Nečas post obhájil i v roce 1935 a poslancem zůstal až do okupace Československa v roce 1939. Ve vládách Jana Malypetra a Milana Hodži zastával funkci ministra sociální péče. Po vzniku protektorátu přijal funkci předsedy Nejvyššího úřadu cenového, zároveň však působil v odbojové skupině Politické ústředí. Po odhalení těchto aktivit se mu podařilo uprchnout přes do Británie, kde se stal členem exilové vlády. Politických aktivit se však kvůli zdravotním problémům a neshodám v exilové reprezentaci vzdal. Zemřel v ústraní ve Walesu 30. ledna 1945 s vědomím, že přežil svou ženu i dceru. Obě zahynuly v koncentračním táboře v Osvětimi.

Social democrat Jaromír Nečas and Carpathian Ruthenia

The paper is focused on early period of the later social democratic minister Jaromír Nečas (1888–1945), when he dedicated himself intensively to issues of Carpathian Ruthenia. These were primarily years 1919–1925 while he was working as a building commissioner of the Ministry of Public Works and later as a secretary to Directory President Žatkovič. From autumn 1921 he was appointed a head of Carpathian Ruthenia department in the Office of the President of the Republic and in 1924 and 1925 he was a successful MP candidate in the Carpathian Ruthenia. The paper intends to depict this early life phase of the future minister of social care, it sums up his analyses of political and social situation in Carpathian Ruthenia, it mentions his opinions on language and education issues. It also takes notice of the criticism pertaining to Nečas' openly advocated pro-Ukrainian attitude which was reproached to him from the other side of political spectrum. The paper also follows Nečas' evaluation of Žatkovič' personality and his 12 month long work as a country governor.

Sozialdemokrat Jaromír Nečas und die Karpato-Ukraine

Der Artikel befasst sich mit den politischen Anfängen des späteren sozialdemokratischen Ministers Jaromír Nečas (1888–1945). Er widmete sich damals intensiv unter anderem der Problematik der Karpato-Ukraine. Es geht vor allem um die Jahre 1919–1925, in denen er zunächst als Baukommissar des Ministeriums für öffentliche Arbeiten in Uschgorod und später als Sekretär des Direktoriums-vorsitzenden Zatkovich tätig war. Seit dem Herbst 1921 wurde ihm das Referat „Karpato-Ukraine“ in der Kanzlei des Präsidenten der Republik anvertraut und

---

⁸⁰ NA, PMV, sign. 225-336-1, kart. 336. Krise ve straně sociálně demokratické na Podkarp. Rusi, v Užhorodu dne 5. března 1928.

in den Jahren 1924 und 1925 kandidierte er in der Karpato-Ukraine mit Erfolg ins Abgeordnetenhaus der Nationalversammlung. Der Artikel versucht, diese Lebensetappe des späteren Ministers für soziale Pflege darzustellen, es werden seine Analysen der politischen und gesellschaftlichen Lage in der Karpato-Ukraine zusammengefasst sowie seine Ansichten über Sprach- und Schulproblematik zitiert. Es wird auch die damalige Kritik an den offen ukrainophilen Standpunkten Nečas' gezeigt, die ihm von der anderen Seite des Meinungsspektrums vorgeworfen wurden. Auch Nečas' Bewertung der Persönlichkeit von Zatkovich und dessen einjähriger Wirkung als Gouverneur wird im Artikel behandelt.